

Juga Polak

## Iz kronike partizanskih bolnišnic

*Ob 40-letnici vstaje slovenskega naroda ponatiskujemo odlomek iz Kronike partizanskih bolnišnic na Rogu,\* ki jo je pisala medicinska sestra Juga Polak-Bergant, ena izmed najpožrtvovalnejših zdravstvenih delavk med NOB in po osvoboditvi.*

*Avtorica Juga Polak se je rodila leta 1918 v Pečuhu, umrla pa leta 1974. Jeseni 1941 se je kot študentka 10. semestra medicinske fakultete vključila v NOV kot bolničarka ter požrtvovalno negovala ranjene in obolele borce. Junija 1942 je zaradi izredno težkih okoliščin — za ranjence je skrbela ves dan, pogosto pa tudi ponoči — tudi sama zbolela za tuberkulozo. Še neozdravljena je v roški ofenzivi skrila ranjence v podzemne rove, jih ves čas obiskovala, spodbujala in jim po svojih močeh pomagala. Pozimi 1944—45 je organizirala »evakuacijsko bazo«  
Gradec v Beli krajini ter prevzela vso skrb za ranjence, ki so čakali na prevoz v vojne bolnišnice.*



*Sestra Juga na pragu partizanske bolnišnice v Kočevskem Rogu (1943)*

*Po vojni je končala izredni študij na sestrski šoli in se leta 1953 zaposlila kot patronažna medicinska sestra v Protituberkuloznem dispanzerju (ATD) v Mari-boru.*

*Za požrtvovalno delo je prejela partizansko spomenico in bila odlikovana z redom bratstva in enotnosti II. stopnje ter redom zaslug za narod.*

---

\* Objavljen je bil v TV 15, 14. marca 1974, stran 4. Za prijazno dovoljenje ponatisa se uredništvu TV 15 lepo zahvaljujemo.

Leta 1973 jo je za »izjemno in požrtvovalno delo z bolniki in ranjenci v vojni in miru« odlikoval Mednarodni komite Rdečega križa z medaljo Florence Nightigale, najvišjim mednarodnim priznanjem za medicinske sestre (obširneje v zapisih: Gradišek A.: Naše članice — odlikovane z medaljo Florence Nightigale Zdrav. obzornik 8 (1974) 55; Miloradović M.: Ob slovesu Juge Polak-Bergant. Zdrav. obzornik 8 (1974), 125—126; Golob B.: Zdravstvena šola Juge Polak v Mariboru. Zdrav. obzornik 11 (1977), 238—239)

Odlomek, ki ga objavljamo, ni samo avtentičen zapis o dogodkih pred skoraj 40-letimi leti, temveč tudi najlepše pričevanje o njej sami . . .

Uredništvo

». . . 7. oktobra 1942 sem prišla z ranjenci na Pogorelec. Isti dan so bili na Podstenicah Italijani. Zažgali so žago.

Ambulanta na Pogorelcu je bila takrat v slabem stanju. Sestavljali so jo trije slabo kriti pristreški in kuhinja. Hrana je bila skrajno slaba (krompir, fižol, žganci — vse brez zabele). Vsak tretji dan nas je obiskal dr. Igor (dr. Pavel Lunaček). Imeli smo tri težke ranjence in pet bolnikov. Zaradi pomanjkanja vode so bile higijenske razmere zelo slabe.

Sredi oktobra nas je obiskal general Jaka Avšič.

31. oktobra smo se preselili v novozgrajeno postojanko Jelenov žleb. Baraka je bila velika 5 × 6 in krita s starimi desakmi, ki so puščale. Ležišča so bila slaba na tleh, le za ranjence je bilo nekaj slamnjač z ličkanjem. Primanjkovalo je odej. Za silo krita kuhinja je bila na prostem. Hrana se ni izboljšala. Pomagali smo si s tem, da smo nosili repo, zelje in jabolka s Podstenic in Pogorelca. Roška četa je imela nalogo, da nas oskrbuje s hrano, vendar se za nas ni dosti brigala. Če je prišel kdo od bolniškega osebja v četo, so stalno padale opazke »žicarji«.

Nanesli smo si opeke iz Daleč vrha in zgradili zidan štedilnik v baraki. Sredi novembra smo se vsi skupaj odločili, da si kako pomagamo. Podirali smo smreke in jih prodajali v dolino. Denar smo porabili za živila in tobak. Tako smo bili za silo preskrbljeni do marca 1943 (brez maščob).

Ob koncu novembra 1942 je bil prestavljen k nam z Jelen brega dr. Ivan (dr. Ivan Pintarič). Pričelo se je sistematično delo okrog postojanke in v njej.

7. decembra prvi smrtni primer (peritonitis).

Sredi decembra smo šli v bazo na Pugled po jabolka, orehe in žganje.

2. decembra sem šla v dolino peč potico in kruh.

25. decembra smo sprejeli dva ranjenca (eden je bil ranjen v oko, drugi v hrbtenico).

30. decembra nam je poslala Gubčeva brigada 3 ranjence z akcije na Dob. Poslala nam je tudi (prvič) zaboj makaronov, vola in nekaj masti.

20. januarja 1943 je bil dr. Ivan premeščen v bolnišnico na Selih (bolnišnico na Selih so napadli belogardisti in jo razbili. Preselila se je na Rog).

28. januarja se je dr. Ivan začasno vrnil v postojanko.

Ob koncu januarja je bila konferenca zdravnikov iz Glavnega poveljstva v Črmošnjicah.

2. februarja 1943 smo začeli graditi Spodnje Lašče.

Ob koncu februarja smo začeli graditi na Jelenovem žlebu barako za osebje. Ležišča so že dvignjena. Življenje v postojankah je bilo familiarno, kajti ranjenci in osebje so bili zelo povezani med seboj. Razsvetljave nismo imeli.

17. marca otvoritev postojanke Sp. Lašče. Z dr. Ivanom sva se preselila v novo postojanko. Ležišča so bila na tleh, imeli pa smo nekaj posteljnine in perila s Toplic. Še vedno je primanjkovalo odej. Kuhinja je že zgrajena. Ognjišče je bilo iz železne okenske mreže. Jelenov žleb je prevzel dr. Niko (dr. Marjan Južnič).

18. marca smo sprejeli 20 ranjencev iz Suhe krajine.

19. marca ob 3 uri zjutraj je umrl prvi ranjenec v Sp. Laščah. Isti dan je bil bombardiran Pogorelec in Podstenice.

30. marca. Jurišni bataljon belogardistov (posebni bataljon) je iskal bolnišnico v okolici Pogorelca in v bližini naše postojanke. Umaknili smo se s premičnimi in nepremičnimi bolniki prek podhoške ceste.

1. aprila je bila prva operacija. Ekstenzija in gips (v narkozi).

Sredi aprila smo dobili iz brigade patrolo za varstvo in obveščanje.

20. aprila smo sprejeli transport 7 ranjencev z akcij pri Čatežu. Prvi invalid v postojanki (travmatična amputacija od granate).

6. maja. Prejeli smo 7 ranjenih od aviona pri Šentrupertu.

31. maja. Začeli smo graditi Zg. Lašče.

1. junija je bil vodja dr. Ivan premeščen na postojanko Leseni kamen.

9. junija smo dvignili ležišča v Sp. Laščah.

21. junija so bili Italijani na Roški žagi. To nam je prišel povedat kurir z uprave ob treh ponoči. Poslala sem tri patrole in postavila stalno stražo na Podstenicah (od zore do mraka).

22. junija je prišla straža javit, da so Italijani na Podstenicah. Umaknili smo se iz postojanke: z nepremičnimi v bunker, pri katerih sem ostala sama, premični pa so se umaknili prek podhoške ceste. Osebje je požrtvovalno in hitro odnašalo ranjence in material s postojanke. Paničnega beganja ni bilo. Stražarja, ki sta bila še vedno nad Podstenicami na svojem mestu, sta javila, da so šli Italijani samo do gozda v smeri naše postojanke; ker niso našli sledu, so se obrnili.

23. junija. Vsi nepremični so se preselili v Zg. Lašče. Tako so postale Sp. Lašče postojanka za (slabo) premične, Zg. Lašče pa za nepremične in težke ranjence.

3. julija je bila prva operacija na Zg. Laščah (reamputacija leve noge nad kolenom).

Do srede julija so bili Italijani že trikrat na Podstenicah.

15. julija je prišla v postojanko medicinka Marija (Marija Jeras).

16. julija so Italijani in belogardisti napadli našo patrolo. Tovariša Jože in Džidži sta bila ranjena, obenem pa je bil Džidži pogrešan. Zaradi tega smo določili umik iz postojanke.

17. julija. Tovariš Džidži se je vrnil v postojanko. Po napadu je šel na zborna mesto, ki smo ga določili ob vsaki hajki. Isti dan sem prevzela Sp. Lašče.

4. avgusta. Sekvestrotomija na nogi.

15. avgusta. Na konferenci vodij oddelka in politdelegatov je bilo sklenjeno, da se uvede raportne knjige.

18. avgusta. Tovariš dr. Ivan in trije od osebja so odšli gradit novo postojanko. Prevzela sem vodstvo obeh postojank.

19. avgusta je bila iz postojanke Zg. Lašče premeščena na Leseni kamen medicinka Marija.

Ob koncu avgusta je postojanka Sp. Lašče dobila dve kravi in oskrbovala z mlekom tudi Zg. Lašče. Od avgusta naprej sta bili postojanki preskrbljeni tudi s kruhom.

30. avgusta zvečer je bila v Sp. Laščah kulturna prireditev z recitacijami, deklamacijami in skupnim petjem.

1. septembra je bil na konferenci predlagan in sprejet za politdelegata obeh postojank tov. Šimen, ki je bil sprejet iz ranjencev. Tov. dr. Ivan je ponovno prevzel vodstvo postojanke.

2. septembra je prišla na Zg. Lašče za bolničarko tov. Vika z Lesenega kamna.

4. septembra nas je obiskalo 11 tovarišev in tovarišic iz Izvršnega odbora ter zdravnikov s tovarišem upravnikom in komisarjem.

8. septembra okrog polnoči nas je prišla patrola obvestit, da je Italija kaptulirala. Zavladalo je splošno veselje. Takoj zjutraj smo obvestili Zg. Lašče. Naslednje dni smo si preskrbeli ves potrebn material, da smo oblekli osebje in ranjence.

12. septembra je umrl tovariš, ki je zbolel za tetanusom. (Prvi primer. Dobil je serum šele v postojanki).

Takoj po razpadu smo začeli voziti hrano s tovornim avtomobilom v postojanko. Takrat smo začeli s štirimi obroki na dan.

16. septembra smo zvedeli, da je v Novo mesto priletel z avionom tovariš Primož (dr. Aleš Bebler) s Primorske.

29. septembra je bil premeščen vodja oddelka dr. Ivan za upravnika v Topliško bolnišnico. Vodstvo oddelka je prevzel dr. Tine (dr. Tine Milavec), ki je bil do takrat vodja oddelka v Hrastniku.

17. oktobra je bil v Sp. Laščah prirejen veseli večer. Sodelovali so ranjenci in osebje.

18. oktobra sta nas zapustila komisar Šimen in kuhar Fonzi.

22. oktobra smo sprejeli 38 bolnikov in ranjencev ter osebje iz bolnišnice v Črmošnjicah. Sprejeli smo dr. Scalincija, ki so ga imeli ranjenci zelo radi in se je ves čas hajke držal hladnokrvno in dajal drugim zgled.

25. oktobra so čez našo postojanko pikirali avioni in bombardirali Podstenice in cerkev, ki je še sedaj nepoškodovana.

26. oktobra ob 10 uri dopoldne sem sprejela dva nepremična, bolnika in ranjenca. Okrog enajstih je nemška artilerija pričela obstreljevati z Roga Podstenice. Slišalo se je ropotanje motorjev v smeri Roga. Okrog treh popoldne je priteknel stražar iz Podstenic javit, da so nemški tanki in motorji na Podstenicah. Počasi smo pripravili evakuacijo premičnih ranjencev. Obenem sem javila v Zg. Lašče, da so Nemci na Podstenicah in posila osebje, naj bi mi pomagalo eva-

kuirati ranjence v Zg. Lašče. 6 težkih ranjencev smo evakuirali v Zg. Lašče takoj, dva sta ostala. Pri njih sem ostala jaz in stražarji.

27. oktobra ob jutranjem svitu smo se preselili z ostankom v Zg. Lašče. 39 premičnih in lahkih ranjencev, bolnikov in rekonvalescentov je ostalo izven postojanke Zg. Lašče. Pri njih je ostala tov. Ema, bolničarka, in za vodstvo intendant Lojzek. Vse drugo osebje in ranjenci so se umaknili v Zg. Lašče. Ves dan je osebje, še ob prisotnosti Nemcev na Podstenicah znosilo precej materiala s Sp. Lašč. Evakuacija se je izvršila v popolnem redu. Ves sanitetni material je bil rešen.

28. oktobra. Ta dan so nam nemški fašisti požgali postojanko, ki je bila skoraj popolnoma izpraznjena. Materiala ni šlo mnogo v izgubo. Skladišča s hrano niso odkrili. Takšen je bil konec Sp. Lašč. Stražar je zaslišal glasove v dveh smereh v bližini postojanke Zg. Lašče. Zato so se vsi premični ranjenci in osebje umaknili s postojanke. Takoj smo dobili zvezo z generalom Avšičem in Nedeljkom, (ki je bil prej ranjenec na postojanki). Tovariš komandant Stane nam je dal na razpolago četo, ki je takoj znosila napremične ranjence v barake. S tisto četo nam je izginilo iz postojanke precej materiala, predvsem hrane, perila in tobaka. Do večera smo ostali zunaj. Noč smo prespali v baraki. Kuhali nismo. Sprejeli smo ranjence in osebje z dr. Červinko iz bolnišnice Stari breg. Isti dan sem zbolela za pleuritis exudativo.

29. oktobra zjutraj smo obiskali vse nepremične, ki so ostali zunaj. Razen vode drugih težav med hajko nismo imeli. Na prošnjo tov. generala smo skuhali za spremstvo poveljstva (60 do 70 ljudi) večerjo. Vodo je prinesla četa, ki je nosila ranjence.

Nemško ofenzivo smo prestali brez žrtev, razen enega dezerterja, ki ni mogel priti daleč (bil je huje ranjen), toda tudi našli ga nismo. Med vso hajko je bila morala med ranjenci in osebjem dobra. Do 2. novembra je bilo na postojanki 126 ranjencev in osebja.

2. novembra smo odpustili kakih 60 tovarišev.

7. novembra je bil miting ob 26. obletnici oktobrske revolucije.

16. novembra je prišel v postojanko dr. Peter (dr. Janez Milčinski) in jo prevzel.

17. novembra. Tovariš dr. Tine je odšel z večino osebja v divizijsko kirurško ekipo.

25. novembra je bil odpuščen bolničar Jože, ki je opravljal to službo od marca. Bil je delaven in smo ga zelo pogrešali.

2. decembra je bil invalid Rodoš imenovan za politdelegata postojanke.

12. decembra je bila poroka med intendantom postojanke Lojzkom in ranjenko Francko. Priči: dr. Peter in Stjenka.

25. decembra je prirejen miting na čast maršala Tita.

28. decembra sem prevzela vodstvo postojanke od tovariša Petra, ki je bil premeščen na Zg. Hrastnik.

31. decembra 1943 smo imeli zabavni večer na čast novega leta. Sodelovali so ranjenci in osebje.

31. januarja 1944 nas je prišel obiskat novi komisar Slovenske centralne vojno partizanske bolnišnice (SCVPB) Zvone.

4. februarja je prišel interni intendant tovariš Marko prekontrolirat hrano na postojanki.

15. februarja je prišel dr. Peter v velikem snegu pregledat ranjence s sterko-ralno fistulo.

16. februarja smo slišali prva poročila s popravljenega radia.

Od 5. februarja dalje je bila postojanka popolnoma zasnežena . . .«

---

**»Socializem so že zdavnaj nehale omejevati državne, regionalne in blokovske meje in kot svetovni proces se nezadržno krepi ter nadaljuje. V vse številnejših državah širom po svetu se porajajo in razvijajo različne oblike socialističnih odnosov. To je izraz zakonitosti, družbenega razvoja, toda tudi višje zavesti množic o tem, da spremembe v smeri socializma najbolj ustrezajo interesom samostojnega in pospešenega razvoja ter zaščite nacionalne neodvisnosti in samostojnosti. Dosežki in izkušnje socializma v posameznih državah vplivajo na razvoj tudi na drugih območjih, posebno pa na mednarodne odnose. Zanesljivo lahko rečemo, da se je že kar najširše uveljavilo načelo, v dobršnem delu pa tudi praksa različnih in novih poti ter oblik izgradnje socialističnih družbenih odnosov. Sleherno napredno gibanje s svojimi idejami in dejanji prispeva k temu boju. V tem, ko se zlivajo v svetovno matico boja za novo, socialistično podobo človeštva, te zelo raznovrstne vrednote tvorijo vsebino, smisel in značaj socializma kot svetovnega procesa.«**

**TITO**